

Läkemedel i missbruksmiljöer 2015

Situationen enligt rapportörer från Sveriges
polisområden

Ulf Guttormsson

Rapport 157

C.A.N CENTRALFÖRBUNDET
FÖR ALKOHOL- OCH
NARKOTIKAPPLYSNING

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISSN 0283-1198

URN:NBN:se:can-2016-3 (pdf)

Läkemedel i missbruksmiljöer 2015

Situationen enligt rapportörer från Sveriges polisområden

Ulf Guttormsson

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport nr 157

Stockholm 2016

Innehåll

Inledning och bakgrund	5
Användningens utbredning.....	5
Typ av läkemedel.....	6
Blandmissbruk	6
Läkemedlens ursprung.....	7
Syfte och material	9
Resultat.....	10
Läkemedelssubstanser	12
Priser och övriga kommentarer.....	14
Sammanfattning	15
Referenser.....	17
Bilaga 1: Rapportörer 2015	18
Bilaga 2: Inrapporterade läkemedel 2015	19

Inledning och bakgrund

Felaktig användning av missbruksbegärliga läkemedel har länge uppmärksammats som ett allvarligt problem, inte minst under senare tid. Detta illustreras exempelvis av ett reportage på SVT.se (2016-06-09) där missbruk av smärtstillande läkemedel beskrivs som ett stort och delvis dolt problem i Sverige, liksom av en debatt inledd 28 juli 2016 i Svenska Dagbladet angående olika läkemedels betydelse för den narkotikarelaterade dödligheten.

Läkemedelsmissbrukets utbredning

Av olika frågeundersökningar riktade till såväl unga som vuxna i normalbefolkningen framgår att bland dem som prövat narkotika kommer näst cannabis ofta icke-förskrivna användning av narkotiska läkemedel på en delad andra plats, tillsammans med centralstimulantia som amfetamin och kokain (Gripe (red.) 2015; Statens folkhälsoinstitut, 2010). I sådana studier efterfrågas då normalt icke läkarförskrivna användning av narkotikaklassade läkemedel, eller överanvändning av sådana preparat.

Sista gången Brottsförebyggande rådet redovisade vilka enskilda preparat som ingått i narkotikalagföringarna gällde år 2009 och av den statistiken framgick att gruppen ”sömn- och rogivande medel” var den tredje vanligaste gruppen efter cannabis och centralstimulantia (Brå 2010). Detta förhållande har gällt under hela 2000-talet och uppgiften pekar på det faktum att narkotikaklassade läkemedel länge varit förhållandevis vanliga på missbruksmarknaden. Opioidläkemedel särredovisades inte i denna statistik.

Enligt Missbruksutredningen (SOU 2011:35) uppskattades det totala antalet personer med någon typ av läkemedelsberoende till runt 65 000. I frågeundersökningen Vanor & Konsekvenser gällande 2013 skattades antalet i befolkningen 17–84 år med missbruk eller beroende av narkotikaklassade läkemedel uppgå till ca 45 000 (Ramstedt m.fl. 2014). I samma undersökning angavs att 7 % hade använt receptbelagda smärtstillande läkemedel senaste 12 månaderna utan läkarförskrivning och för sömn-/lugnande medel var motsvarande andel 3 %. I en undersökning gällande 2014, där man använt en annorlunda typ av datainsamlingsmetod¹ och vänt sig till åldersgruppen 18–49 år, blev resultatet snarast det omvända för de båda läkemedelskategorierna; 4 respektive 8 procent årsprevalens (Novak m.fl. 2016).

Även om fenomenet läkemedelsmissbruk kan vara svårt att såväl definiera som att mäta indikerar ovanstående att utbredningen inte är negligerbar och vad gäller missbruk samt beroende förefaller problemet vara större än för traditionell narkotika.

---

¹ Kvoturval med självrekryterande respondenter via kampanjer riktade bl.a. till institutioner och miljöer där personer med läkemedelsmissbruk kan förväntas vara överrepresenterade. Urvalet har därefter kalibrerats med ett antal vikter för att så långt möjligt efterlikna normalbefolkningen i åldersspannet, och därigenom tillåta slutsatser generaliserbara till hela det befolkningssegmentet.

Typ av läkemedel

Missbruksbegärliga läkemedel är i regel narkotikaklassade och i sin tur är narkotikaklassade läkemedel receptbelagda (och måste förskrivas på särskild receptblankett för att motverka förfalskningar). Det är främst två huvudgrupper av läkemedel som är begärliga ur missbrukshänseende. Den ena gruppen utgörs av sömnmedel och lugnande medel av bensodiazepintyp. Vanliga sådana preparat på den svenska marknaden innehåller ofta de aktiva substanserna diazepam, oxazepam och aprazolam och säljs under namn som Diazepam, Stesolid, Sobril respektive Xanor. Av Socialstyrelsens statistikdatabas för läkemedel uthämtade från apotek framgår att mängden förskrivna bensodiazepiner per invånare uppenbart minskat mellan 2006 och 2015, samtidigt som det skett en ökning av bensodiazepinbesläktade medel som zolpidem och zopiklon.

Den andra stora kategorin av narkotikaklassade läkemedel utgörs av olika smärtstillande läkemedel av opioidtyp. Exempel på vanligen förekommande aktiva substanser är tramadol och oxikodon, med läkemedelsnamn som Tradolan och Oxycontin. Hit räknas även substanser som också kan användas vid substitutionsbehandling av opiatberoende såsom metadon och buprenorfin. För opioiderna pekar Socialstyrelsens läkemedelsstatistik på att en viss minskning av försäljningen skett i förhållande till antalet invånare mellan 2006 och 2015.

Blandmissbruk

Felaktig användning av narkotikaklassade läkemedel kan förutom beroende leda till mera akuta problem. Blandas smärtstillande läkemedel av den typ som nämns ovan med alkohol och eller bensodiazepiner riskerar preparaten ömsesidigt förstärka varandras andningsdepressiva effekter, vilket i värsta fall kan leda till fatala överdoser. Intag av stora doser av preparat av bensodiazepintyp kan utlösa aggressivt beteende och orsaka minnesluckor, inte minst i kombination med alkohol.

Även om det finns ett betydande antal personer för vilka läkemedel utgör det huvudsakliga eller kanske enda problemet, har man sedan länge uppmärksammat att blandmissbruk också är tämligen vanligt förekommande, det vill säga att personer använder flera olika droger, antingen simultant eller varierande under olika tidsperioder. När man talar om blandmissbruk åsyftas ofta användargrupper med en mera tydligt uttalad missbruks- eller beroendeproblematik, och förutom läkemedel och olika klassiska narkotikasorter är då inte minst alkohol vanligt förekommande.

Olika typer av narkotikaklassade läkemedel kan missbrukas i olika syften, exempelvis som effektförstärkare av andra droger, som ersättning för en huvuddrog, för abstinenslindring eller som hjälpmedel vid avtändning. Enligt Novak m.fl. (2016) har 22 % av de svenskar som använt icke läkarförskrivna sömn-/lugnande medel senaste 12 månaderna också använt klassisk narkotika under samma tidsperiod. Motsvarande andel för opioider var 43 %.

Varje år undersöks cirka 5 000 misstänkta dödsfall rättsmedicinskt i Sverige. År 2014 fann man spår av bensodiazepiner hos 24 % av de avlidna och spår av opioider hos 19 %. Totalt fann man spår av någon drog hos 35 %, alkohol ej inräknat. Det var vanligt att man fann spår av flera substanser hos drogpositiva avlidna (Leifman, under

arbete). De rättsmedicinska undersökningarna visar också att det blivit allt vanligare att man finner spår hos de avlidna av konsumtion av exempelvis bensodiazepiner eller opioider.

Läkemedlens ursprung

Det finns flera olika typer av källor till de narkotikaklassade läkemedel som förekommer illegalt på marknaden. Till exempel kan personer med recept vidareförmedla till andra, privatpersoner kan göra beställningar från utlandet via internet eller så köper man läkemedel som smugglats in i landet på traditionellt vis.

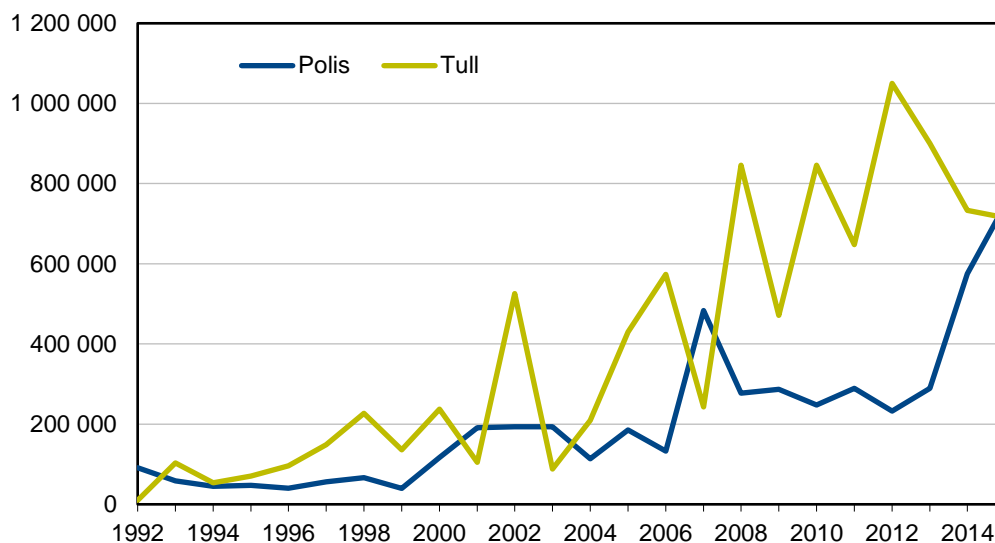
Allteftersom substitutionsbehandlingen för opiatberoende patienter (eller LARO – läkemedelsassisterad rehabilitering vid opiatberoende) byggts ut i Sverige har en diskussion pågått om och i vilken omfattning missbruksbegärliga opioider förmedlas vidare från patienter inom programmen till andra personer utanför. ”Läckageprojektet” från 2013 visade att vidareförmedling av metadon men i synnerhet buprenorfin från patienter förekom, och att detta var vanligast hos dem med ett aktivt narkotikamissbruk. En knapp fjärdedel av de intervjuade patienterna uppgav att de hade vidareförmedlat substitutionsläkemedel den senaste månaden och detta skedde främst inom gruppen etablerade opioidanvändare (Johnson & Richert, 2015). Projektet visade också att få yngre personer använde dessa läkemedel och att denna typ av substanser kommer in relativt sent i drogkarriären, även om användning av exempelvis bensodiazepiner och tramadol kan förekomma också bland yngre (Richert & Johnson, 2013).

Även Socialstyrelsen bedömer i en utredning att avledning från LARO-verksamheterna främst verkar stanna inom gruppen med redan etablerat narkotikamissbruk (Socialstyrelsen 2015). De konstaterar också att merparten av de buprenorfinpreparat som beslagtogs av polisen, och där ursprunget har kunnat avgöras, var insmugglade med Frankrike som ursprung. I relation till smugglingen bedömer Socialstyrelsen läckaget från LARO-verksamheterna som begränsat.

I rättsväsendets beslagsstatistik är narkotikaklassade läkemedel vanligt förekommande. Sett till beslagsantal kommer kategorin tvåa efter cannabis. Av diagram 1 framgår att antalet narkotiska tabletter som tagits av tull respektive polis ökat mer eller mindre kontinuerligt sedan 1992². Sammanlagt togs 1,5 miljoner tabletter 2015 vilket var ungefär tio gånger så mycket som i periodens början. Tullen har i genomsnitt tagit närmare två tredjedelar av tabletterna, vilket indikerar att smugglingen är en viktig källa, inte minst eftersom att även polisens beslag delvis har utlandet som ursprung.

---

² Någon officiell sammanställning av beslagsdata för denna period finns inte i skrivande stund. Åren 1992–2010 är polisens data hämtade från det s.k. BAR-registret medan data kommer från NFC fr.o.m. 2011. För tullens del är data också hämtade från BAR-registret t.o.m. 2010 och därefter från www.tullverket.se. Statistiken bör därför betraktas som en källa som ger indikationer om nivåer och utveckling snarare än en källa som ger exakta antal, och jämförbarheten över tid kan i viss mån vara begränsad.

Diagram 1. Antal beslagtagna tabletter av narkotikaklassade läkemedel av tull respektive polis. 1992–2015.

Att tullen emellanåt tar stora mängder opioidläkemedel vid ett och samma tillfälle kan illustreras av att i februari 2016 togs 10 500 subtexttabletter i ett enskilt beslag, eller att 21 000 Tramadol-kapslar togs vid ett annat i april (www.tullverket.se).

Rättsväsendets beslagsstatistik särskiljer dessvärre inte systematiskt mellan olika läkemedelssubstanser, varför denna källa inte ger några ledtrådar om i vilken omfattning olika läkemedelstyper förekommer (beslagas) på den svenska marknaden. Därmed går det heller inte att analysera de läkemedelstyper som tullen beslagtar, dvs. vilka läkemedel som i högre grad än andra smugglats in i landet.

Det bör hållas i minnet att rättsväsendet ägnat narkotikaområdet växande resurser. Samtidigt torde inte denna förstärkning förklara hela beslagsökningen. Högst sannolikt beror uppgången även på en ökad förekomst av narkotikaklassade läkemedel på den illegala marknaden.

Det kan konstateras att ett tillskott till marknaden för handel med illegala läkemedel utgörs av den relativt nya möjligheten att beställa sådana preparat från utlandet via Internet. Denna nya källa har blivit aktuell främst de senaste 5–10 åren och innebär en tillgänglighetsökning, inte minst för personer som traditionellt saknat kontakter med den illegala narkotikamarknaden. Detta kan i sin tur ha inneburit att smugglingen ökat i betydelse som ursprungskälla, jämfört med inhemskt avledda läkemedel.

Det är uppenbart att icke-förskrivna användning av olika narkotikaklassade läkemedel av opioid- och bensodiazepintyp idag är tämligen vanligt i missbrukspanoramata och det finns uppgifter som pekar på att det blivit allt vanligare. Det kan samtidigt konstateras att det inte står klart i vilken utsträckning olika sorters narkotiska läkemedel är insmugglade respektive avledda från distributionsleden eller sjuk- och beroendevården i Sverige men smugglingen förefaller vara betydande och dessutom ha ökat.

Syfte och material

Syftet med denna rapport är att på ett översiktligt sätt belysa vilka typer av läkemedel som förekommer på den svenska missbruksmarknaden. Informationen gäller situationen 2015 och kommer från den återkommande webenkät om drogsituationen som CAN administrerar. Frågor om förekomst av narkotikaklassade läkemedel har tidigare inkluderats under år 2012 (Guttormsson 2013) och då utgjordes rapportörsbasen av de 21 dåvarande länspolismyndigheterna. Till följd av en omorganisation inom polisen utgörs rapportörsbasen sedan 2015 av Sveriges 30 polisområden (se bilaga 1). Huvudsyftet med undersökningen är egentligen att följa narkotikaprisutvecklingen i Sverige, och därför belastas inte enkäten med extrafrågor av denna typ annat än tillfälligtvis.

Narkotikaprisenkäten genomförs två gånger per kalenderår, i slutet av juni respektive december, och rapportörerna ombeds redovisa händelser från de närmast sex föregående månaderna. Extrafrågorna om läkemedel ställdes således under två tillfällen 2015 och resultaten baseras på totalt 47 svar eftersom vissa rapportörer till följd av vakanser rapporterat för flera polisområden.

Rapportörerna har ombetts att deklarerat sin uppfattning om vilka läkemedel som oftast förekommer i missbrukssyfte i regionen. De har i öppna svar fått namnge och rangordna de fem vanligast förekommande preparaten. Därtill har de ombetts uppskatta priserna per tablett och dessutom getts möjligheten att göra egna anmärkningar och förtydliganden.

Instruktionen löd: ” Vänligen rangordna (om möjligt) de vanligaste läkemedlen (max 5) som använts i missbrukssyfte i Polisområdet de senaste 6 månaderna. Ange även pris per tablett/enhet om möjligt.” Denna text följdes av öppna svarsalternativ där man fick ange ”Preparatnamn” och ”Pris per tablett/enhet” samt lämna en ”Kommentar”.

Frågan är därmed inte begränsad till att gälla t.ex. enbart narkotikaklassade läkemedel utan kan även innefatta användning av receptfria läkemedel som används i missbrukssyfte. Eftersom enkäten i stort belyser illegala droger blir det dock naturligt att främst rapportera narkotikaklassade läkemedel, inte minst som dessa också har den största missbrukspotentialen.

Det är viktigt att hålla i minnet att polisernas uppgifter ska baseras på erfarenheter de gör genom sitt arbete. Detta medför rimligen att informationen till stor del rör förhållanden som gäller för personer med ett tidigare känt och mera omfattande missbruk, i synnerhet personer som använder narkotika, eller som uppmärksammas för annan kriminalitet. Det är med andra ord inte givet att man kan generalisera den information som framkommer här till andra grupper som använder icke läkarförskrivna narkotikaklassade läkemedel.

CAN vill här passa på rikta ett stort tack till rapportörerna i polisområdena som varit generösa och bidragit med sitt unika kunnande.

Resultat

I 42 av totalt 47 möjliga enkätsvar anges (känd) förekomst av åtminstone något läkemedel som missbrukats (tabell 1). Av de 42 som angett något läkemedel överhuvudtaget har närmare hälften (19) uppgett maximala fem missbrukade läkemedel. Sammanlagt har totalt 163 läkemedelsrapporteringar gjorts, av maximalt 235 möjliga. Jämfört med 2012 var rapporteringen av missbrukade läkemedel av likartad omfattning.

Tabell 1. Antal inrapporterade läkemedel som använts i missbrukssyfte. Totalt 47 rapporteringar med max 5 möjliga preparat (235 möjliga rapporteringar). 2015.

Antal rapporterade läkemedel (max 5 möjliga)	Antal (av 47 svarande)
0	(5)
1	42
2	39
3	38
4	25
5	19
Totalt antal läkemedelsrapporteringar 163	

Även om dessa antalsuppgifter inte är något mått på utbredningen av missbruk av läkemedel i Sverige kan det ändå noteras att en klar majoritet av rapportörerna alltså anger åtminstone något missbrukat läkemedel. Rapporteringen är ungefär i nivå med hur många som rapporterar in gatupriser (dvs. förekomst) av de vanligaste narkotikasorterna cannabis, amfetamin samt kokain och betydligt fler jämfört med heroin, ecstasy och LSD. Att bortåt hälften av inrapporteringarna innehåller maximalt möjliga fem läkemedel tyder också på att polisen har tämligen god kännedom om detta fenomen.

Läkemedelsnamn

I tabell 2 redovisas varunamnen på de inrapporterade läkemedlen och i tabell 3 görs uppställningar efter den aktiva substansen. Även om läkemedelsinnehållet förvisso är mera väsentligt än namnet görs ändå denna dubbelredovisning eftersom många är mer bekanta med själva läkemedelsnamnen än benämningen på de aktiva substanserna. Om substanserna är narkotikaklassade, och i så fall enligt vilken förteckning, framgår av bilaga 2, liksom vilken ATC-grupp de tillhör.

Max fem preparat kunde anges och instruktionen var att göra detta i rangordning efter hur ofta de uppfattas förekomma. Läkemedlen i tabell 2 presenteras efter hur många gånger de omnämns totalt (kolumn b). Av kolumn a) framgår hur frekvent de

Tabell 2. Antalet rapporterade läkemedel angivna som de fem mest missbrukade i respektive polisområde. De a) högst rankade läkemedlen vad gäller förekomst och b) totala antalet rapporteringar. 2015.

Läkemedels-namn	a) Primär-rapporteringar	b) Rapporteringar-totalt	Substans-namn	Användningsområde
Xanor	8	32	alprazolam	Lugnande/ångestdämpande
Tramadol	12	25	tramadol	Smärtstillande
Subutex	6	18	buprenorfin	Smärtstillande
Iktorivi	6	17	klonazepam	Antiepileptika/kramplösande
Stesolid	–	9	diazepam	Lugnande/ångestdämpande/ muskelavslappnande
Lyrica	2	7	pregabalin	Antiepileptika
Tradolan	–	6	tramadol	Smärtstillande
Diazepam	–	5	diazepam	Lugnande/ångestdämpande/ muskelavslappnande
Alprazolam	2	4	alprazolam	Lugnande/ångestdämpande
"Bensodiazepiner" ¹⁾	3	4	-	Lugnande/ångestdämpande
Fentanyl	–	4	fentanyl	Smärtstillande
Oxycontin	1	4	oxikodon	Smärtstillande
Concerta	–	3	metylfenidat	Psykostimulantia, mot ADHD
Dolcontin	–	3	morfin	Smärtstillande
Ritalin	–	3	metylfenidat	Psykostimulantia, mot ADHD
Stilnoct	1	3	zolpidem	Sömnmedel
Buprenorfin	–	2	buprenorfin	Smärtstillande
Sobril	–	2	oxazepam	Lugnande
Treo Comp	–	2	kodein + acetylsalicylsyra	Smärtstillande
Valium	–	2	diazepam	Lugnande/ångestdämpande
"ADHD-läkemedel" ²⁾	–	1	-	Psykostimulantia, mot ADHD
Dolol	1	1	tramadol	Smärtstillande
Durogesic	–	1	fentanyl	Smärtstillande
Elvanse	–	1	lisdex- amfetamin	Psykostimulantia, mot ADHD
Flunitrazepam	–	1	flunitrazepam	Sömnmedel
Imovane	–	1	zopiklon	Sömnmedel
Metadon	–	1	metadon	Smärtstillande
Oxascand	–	1	oxazepam	Lugnande
Totalt	(42)	163		

1) Ej specificerat, vanliga substanser är t ex alprazolam, diazepam och oxazepam.

2) Ej specificerat, vanliga substanser är t ex metylfenidat och lisdexamfetamin.

rapporterats som det mest missbrukade läkemedlet i polisområdet. Några rapportörer har påtalat att de inte kunnat göra någon rangordning vad gäller förekomsten mellan de uppräknade läkemedlen.

Samtliga läkemedel i tabellen återfinns i Fass (www.fass.se). Två av dem (Valium och Dolol) anges dock som avregistrerade och torde därmed vara insmugglade, såvida de inte sparats en tid efter förskrivningen. (I vilken grad läkemedlen är insmugglade eller förskrivna i landet framgår inte av denna undersökning.) Vidare är alla utom ett

av de rapporterade läkemedlen narkotikaklassade. Undantaget utgjordes av Lyrica (avslappnande/antiepileptika). I tabellen står ”ADHD-läkemedel” respektive ”bensodiazepiner” inom citattecken eftersom ingen närmare specifikation än så har gjorts.

Av tabellen framgår att Tramadol är det enskilda läkemedel som oftast angetts som det vanligast förekommande preparatet, då detta medel primärrapporterats 12 gånger. Sett till samtliga rapporteringar, oavsett rangordning, kom Tramadol på en andra plats med totalt 25 rapporteringar. Tramadol är ett smärtstillande medel som hör till gruppen opioider.

Det näst vanligaste läkemedlet som rangordnats som mest förekommande (8 omnämningen) var Xanor, ett lugnande medel av bensodiazepintyp. Detta preparat kom sammantaget på första plats med totalt 32 omnämningen.

På tredje plats (6 omnämningen som det primärt förekommande missbruksläkemedlet och 18 totalt) återfinns Subutex, vilket hör till opioidgruppen och kan användas som smärtstillande eller vid substitutionsbehandling för opiatberoende. Tätt efter kom Iktorivil vilket är en bensodiazepin som används som antiepileptika (6 primär-omnämningen och 17 omnämningen totalt). Beträffande Subutex saluförs inte detta läkemedel i Sverige sedan 2013. Antingen syftar rapportörerna på något annat läkemedel som innehåller den aktiva substansen buprenorfin, eller kanske på Subuxone (som också innehåller naloxon), såvida man inte avser insmugglade Subutexläkemedel. Det förefaller osannolikt att det bara skulle handla om smuggling i detta fall, förmodligen har läkemedelsnamnet Subutex i flera fall angetts som ett vidare begrepp, synonymt med medel som innehåller buprenorfin.

Totalt har 26 olika läkemedelsnamn rapporterats. De 4 ovannämnda läkemedlen står för majoriteten av alla rapporteringar. Övriga preparat har totalt sett nämnts 1–9 gånger.

År 2012 var Xanor det allra oftast rapporterade läkemedlet, tätt följt av Subutex, Tramadol och Iktorivil. Även 2015 var Xanor oftast rapporterat med Tramadol som klar tvåa och Subutex samt Iktorivil därefter. Således var det samma fyra preparat som var vanligast båda åren men med en något annorlunda inbördes ordning.

Läkemedelssubstanser

Istället för att se till läkemedelsnamn kan det vara mer givande att beakta den aktiva substans de innehåller eftersom samma substans kan försälas under flera olika läkemedelsnamn. I tabell 3 har en sådan sortering gjorts av de läkemedel som listades i tabell 2.

I tabellen redovisas dels de substanser som rangordnats som vanligast bland dem som rapporterat läkemedel (totalt 42 rapporter) och dels samtliga inrapporterade substanser oavsett rangordning. Gruppen bensodiazepiner var totalt sett uppenbart oftare rapporterad jämfört med läkemedel av opioidtyp eller övriga läkemedel (81, 67 respektive 15 rapporteringar). Ser man endast till vilken substanstyp som primärt varit mest förekommande blir det dock lika mellan bensodiazepiner och opioider (20 rapporteringar vardera). År 2012 var bensodiazepingruppen något mer dominerande jämfört med opioidgruppen (21 resp. 15 förstaplatsrapporteringar).

Tabell 3. Antalet rapporterade läkemedelssubstanser angivna som de fem mest missbrukade i respektive polisområde. De a) högst rankade substanserna vad gäller förekomst och b) totala antalet substansrapporteringar. 2015.

Substansnamn	a) Primär-rapporteringar	b) Rapporteringar totalt	Läkemedelsnamn
Bensodiazepiner			
alprazolam	10	36	Xanor, Alprazolam
klonazepam ¹⁾	6	17	Iktorivil
diazepam	–	14	Stesolid, Diazepam
-	3	4	"Bensodiazepiner"
oxazepam	–	3	Sobril, Oxascand
diazepam	–	2	Valium
flunitrazepam	–	1	Flunitrazepam
zolpidem ²⁾	1	3	Stilnoct
zopiklon ²⁾	–	1	Imovane
Summa	(20)	81	
Opioider			
tramadol	13	32	Tramadol, Tradolan, Dolol
buprenorfin	6	20	Subutex, Buprenorfin
fentanyl	–	5	Fentanyl, Durogesic
oxikodon	1	4	Oxycontin
morfin	–	3	Dolcontin
kodein	–	2	Treo Comp
metadon	–	1	Metadon
Summa	(20)	67	
Övriga substanser			
pregabalin	2	7	Lyrica
metylfenidat	–	6	Concerta, Ritalin
-	–	1	"ADHD-läkemedel"
lisdexamfetamin	–	1	Elvanse
Summa	(2)	15	
Totalt	(42)	163	

1) Klonazepam är farmakologiskt ett bensodiazepin även om man i dagligt tal inte brukar kalla det så eftersom det huvudsakliga användningsområdet är kramplösande och inte ångestdämpande.

2) Bensodiazepinbesläktade substanser.

Den i särklass vanligaste substansen bland bensodiazepinerna var alprazolam med 36 rapporteringar. Därefter kom klonazepam och diazepam (17 resp. 14 rapporteringar). Dessa tre substanser stod för en klar majoritet i bensodiazepingruppen. Samma tre substanser var i topp även 2012, med den skillnaden att dominansen för alprazolam då var mindre.

Den vanligaste substansen i opioidgruppen var tramadol, följt av subutex (32 resp. 20 rapporteringar). Denna relation var ungefär densamma 2012. År 2015 kom fentanyl

på en tredje plats (5 rapporteringar), en substans som inte nämndes överhuvudtaget 2012.

I den lilla restgruppen övriga substanser återfanns läkemedel som används vid behandling av ADHD och vanligast av dessa var metylfenidat. Även pregabalin som används som antiepileptika och ej är narkotikaklassat var förhållandevis vanligt i denna grupp (7 omnämmanden).

Totalt inrapporterades 18 olika substanser, fördelade på 26 olika läkemedel. Det går inte att spåra några typiska regionala mönster utifrån dessa uppgifter, dock kan det konstateras att det förekommer att såväl bensodiazepiner som opioider används i missbrukssyfte i polisområden över hela landet.

Priser och övriga kommentarer

Uppgiftslämnarna har förutom att rangordna de fem mest missbrukade läkemedlen även ombetts att försöka ge en prisuppgift på dessa samt därutöver getts utrymme att lämna öppna kommentarer. För cirka hälften av läkemedelsrapporteringarna finns någon sorts prisbild angiven.

Den allra vanligaste substansen var som framgått bensodiazepiner innehållande alprazolam. Normalt tycks priset per tablett ligga mellan 20–30 kronor för dessa läkemedel, med en median på 25 kronor per tablett, även om värden i intervallet 10 till 75 kronor nämndes. Klonazepampreparat, som var den näst vanligaste bensodiazepinen, uppvisade i stort sett samma prisbild.

I opioidgruppen var substansen tramadol vanligast och sådana tabletter sades normalt ligga i intervallet 15–30 kronor med ett medianvärde på 25 kronor. Medel av buprenorfintyp var de näst vanligaste opioiderna och var den substans som betingade högst priser av de läkemedel som prisrapporteras i denna undersökning. Ett ganska typiskt pris för buprenorfin var 300 kronor per tablett.

För resterande läkemedel är det svårare att återge någon prisbild eftersom dessa rapporterades i ringa omfattning. Det kan också nämnas att samma läkemedel kan förekomma i olika former och koncentrationer, och att de starkare varianterna normalt betingar högre priser, vilket komplicerar prisrapporteringen och gör de ovan redovisade priserna svårtolkade. Överlag kan noteras att opioidläkemedel som Buprenorfin, Fentanyl och Oxycontin betingar de allra högsta priserna av de inrapporterade läkemedlen.

Relativt få övriga kommentarer lämnades. Många gånger handlade det om att förtydliga styrkan eller att ange vid hur många tillfällen som beslag förekommit. Läkemedlens ursprung efterfrågas inte men i två fall (Västerbotten och Västernorrland) påtalades vidareförsäljning av förskrivna Subutex och Tradolan. I sex fall nämndes å andra sidan internetbeställning/smuggling som ursprung och detta gällde Alprazolam, Diazepam, Lyrica, Tramadol och Xanor. Återigen, denna undersökning syftar dock inte till att avgöra ursprungskällan för de missbrukade läkemedlen.

Sammanfattning

CAN samlar rutinmässigt in information om narkotikapriser via en webbenkät som skickas till informanter i Sveriges polisområden två gånger per år. I de två datainsamlingarna som gjordes 2015 ombads rapportörerna dessutom ange vilka läkemedel de uppfattade som mest förekommande i missbrukssammanhang i regionen. Maximalt fem läkemedel kunde anges i rangordning per rapporttillfälle. Utrymme fanns också för att rapportera priser samt lämna övrig information. År 2012 genomfördes en likadan datainsamling med samma enkätfrågor.

Informationsinhämtningen fungerade förhållandevis bra. I 42 av de totalt 47 enkäterna rapporterades åtminstone något missbrukat läkemedel vara känt i polisområdena. Detta är ungefär i samma storleksordning som man rapporterade priser (dvs. förekomst) för de vanligare narkotikasorterna hasch, marijuana, amfetamin och kokain. Detta bekräftar den bild som ges av exempelvis rättsväsendets narkotikabeslag respektive narkotikalagföringar, liksom olika frågeundersökningar, det vill säga att olika läkemedel är förhållandevis vanligt förekommande på den svenska missbruksmarknaden.

Totalt gjordes 168 inrapporteringar av olika missbrukade läkemedel. Den absoluta majoriteten av dessa var narkotikaklassade. I huvudsak handlade det om sömnmedel och lugnande medel, dvs. bensodiazepiner, samt om smärtstillande läkemedel av opioidtyp. Kategorin bensodiazepiner var sammantaget den allra största (81 rapporteringar) och ofta rapporterade substansstyper i denna grupp (med läkemedelsnamnen inom parentes) var i fallande ordning alprazolam (Xanor, Alprazolam), klonazepam (Iktorivil) och diazepam (Diazepam, Stesolid). Även 2012 utgjorde bensodiazepinerna den största läkemedelsgruppen och det var samma substanser som låg i topp även detta år.

Totalt 67 rapporteringar rörde preparat av opioidtyp, och de vanligaste substanserna i denna kategori var i fallande ordning tramadol (Tradolan, Tramadol, Dolol), buprenorfin (Subutex, Buprenorfin) och fentanyl (Durogesic, Fentanyl). Tramadol och buprenorfin var vanligast även 2012 men detta år nämndes inte fentanyl. På tredje plats låg då istället oxikodon (Oxynorm, Oxycontin), vilket kom på en fjärde plats 2015.

Buprenorfin kan, liksom metadon, användas såväl för smärtlindring som för substitutionsbehandling vid opiatberoende. Det sistnämnda preparatet har tidigare ofta omtalats i samband med spekulationer om läckage från beroendevården men i denna undersökning nämndes metadon endast i en rapportering. Inte heller 2012 var metadon framträdande. Ingen nämnde Subuxone 2015, som också används vid substitutionsbehandling av opiatberoende, vilket en rapportör gjorde 2012.

Förutom bensodiazepiner och opioider gjordes totalt 15 rapporteringar av andra läkemedel, dels olika ADHD-läkemedel och dels den icke-narkotikaklassade substansen pregabalin (Lyrica).

Respondenterna fick rangordna förekomsten av de rapporterade läkemedlen om de rapporterade fler än ett. Om man endast beaktar de totalt 36 förstaplaceringarna är bensodiazepiner och opioider lika vanliga. År 2012 var bensodiazepingruppen något större, vilket kan vara en indikation på att opioider blivit ett något vanligare inslag i läkemedelsmissbruket.

Enkäten efterfrågade inte ursprung, men två rapporter nämnde spontant läckage från sjukvården (av Subutex resp. Tramadol) medan internetbeställningar/smuggling av Alprazolam, Diazepam, Lyrica, Tramadol och Xanor nämndes i sex fall. Att insmuggling förekommer indikerades också av att två preparat som omnämndes (Valium och Dolol) är avregistrerade på den svenska marknaden. Eftersom Subutex inte förskrivs i Sverige sedan 2012 kan även dessa läkemedel vara insmugglade, så vida Subutex inte använts som en allmän benämning på preparat innehållande buprenorfin.

Enligt tullens och polisens samlade beslagsstatistik står tullen normalt för närmare två tredjedelar av mängden beslagtagna narkotikaklassade läkemedel, vilket visar att utlandet utgör en stor källa. Den relativt nytillkomna möjligheten för privatpersoner att beställa denna typ av läkemedel via Internet torde dessutom ha ökat utlandets betydelse som ursprungskälla.

Det bör påpekas att den inrapporterade informationen bygger på förhållanden som polisen får kännedom om i sin verksamhet, vilket innebär att uppgifterna till stor del torde spegla förhållanden som gäller för personer som är kända för exempelvis narkotikamissbruk eller annan kriminalitet. Det är med andra ord inte givet att fördelningen på olika preparat är giltiga för andra grupper som använder narkotikaklassade läkemedel utan läkarförskrivning.

Sammantaget indikerar denna undersökning att missbruk av narkotikaklassade läkemedel är relativt vanligt eftersom många av rapportörerna kunde lämna information om detta. Vidare tenderar missbruk av bensodiazepiner (som Xanor och Iktorivil) vara mer utbrett än missbruk av smärtstillande läkemedel (som Tramadol och Buprenorfin). Detta är inte särskilt konstigt eftersom den förstnämnda kategorin har ett bredare användningsområde och större potential att attrahera personer med olika typer av missbruksproblem. Samtidigt tycks det som att opioidläkemedel har blivit något vanligare i jämförelse med 2012 års undersökning.

Referenser

Brå (2010). *Narkotikastatistik 2009*. Brå-rapport 2010:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Fass. www.fass.se

Gripe I (red.) (2015). *Skolelevers drogvanor 2015*. Rapport 154. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Guttormsson U (2013). *Läkemedel i missbruksmiljöer. Situationen 2012 enligt rapportörer vid länspolismyndigheterna*. Rapport 138. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Guttormsson U (2016). *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2015*. Rapport 156. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Johnson B & Richert T (2015). *Diversion of methadone and buprenorphine by patients in opioid substitution treatment in Sweden: prevalence estimates and risk factors*. *International Journal of Drug Policy*. 2015 26(2): 183-90.

Leifman H (under arbete). *Drug-related deaths in Sweden – Estimations of trends, effects of changes in recording practices and studies of drug pattern*.

Novak S m.fl. (2016). *Nonmedical use of prescription drugs in the European Union*. *BMC Psychiatry* (2016) 16:274.

Ramstedt M m.fl. (2014). *ANDT-bruket och dess negativa konsekvenser i den svenska befolkningen 2013 – en studie med fokus på missbruk och beroende samt problem för andra än brukaren relaterat till alkohol, narkotika, dopning och tobak*. Reviderad 2014-02-17. Stockholm: STAD.

Richert T & Johnson B (2013). *Illicit use of methadone and buprenorphine among adolescents and young adults in Sweden*. *Harm Reduction Journal* 2013 10:27.

Socialstyrelsens statistikdatabas för läkemedel. www.socialstyrelsen.se.

Socialstyrelsen (2015). *Buprenorfin och metadon på den illegala drogmarknaden*. Socialstyrelsen 2015-3-39. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2011:35. *Bättre insatser vid missbruk och beroende – Individen, kunskapen och ansvaret*. Slutbetänkande av Missbruksutredningen. Stockholm: Fritzes.

Statens folkhälsoinstitut (2010). *Narkotikabruket i Sverige*. R 2010:13. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Svenska Dagbladet debatt: "Narkotika sprids via recept" 2016-07-28, "Förskrivning av opioider på recept ökar inte" 2016-07-30 och "Hejda den kraftigt ökade dödligheten" 2016-07-06.

www.svt.se (2016-06-09). *Missbruk av smärtstillande läkemedel ett stort problem*.

Tullverket. www.tullverket.se

Bilaga I: Rapportörer 2015

Kontaktpersoner i polisområdena (första/andra halvåret):

Region	Polisområde (län)	Kontaktperson (1:a/2:a halvåret)
Bergslagen	Dalarna (Dalarna)	Magnus Sjärdén
Bergslagen	Värmland (Värmland)	Lars Odenbrand / Johan Ekstam
Bergslagen	Örebro (Örebro)	Henrik Stomberg
Mitt	Gävleborg (Gävleborg)	Hans Hellmers
Mitt	Uppsala (Uppsala)	Johan Hellström
Mitt	Västmanland (Västmanland)	Per-Erik Lundberg
Nord	Jämtland (Jämtland)	Sanna Matsson
Nord	Norrbottnen (Norrbottnen)	Maria Landström
Nord	Västerbotten (Västerbotten)	Patrik Olsson
Nord	Västernorrland (Västernorrland)	Rikard Ödmark
Stockholm	Gotland (Gotland)	Magnus Sjöndin
Stockholm	City (Stockholm)	Alex Silow
Stockholm	Syd (Stockholm)	Alex Silow
Stockholm	Nord (Stockholm)	Alex Silow
Syd	Blekinge (Blekinge)	Ola Jarevik
Syd	Kalmar (Kalmar)	Marie Jägerbrink
Syd	Kronoberg (Kronoberg)	Max Hector
Syd	Malmö (Skåne)	Tom Åkerberg
Syd	Södra Skåne (Skåne)	Christer Pihlman / Anneli Andersson
Syd	Mellersta Skåne (Skåne)	Jessica Iggström / Anneli Andersson
Syd	NV Skåne (Skåne)	Anders Westberg
Syd	NÖ Skåne (Skåne)	Linda Olsson
Väst	Storgöteborg (Västra Götaland)	Björn Ekström
Väst	Fyrbodalen (Västra Götaland)	Björn Ekström
Väst	Skaraborg (Västra Götaland)	Björn Ekström
Väst	Älvsborg (Västra Götaland)	Björn Ekström
Väst	Halland (Halland)	Björn Ekström
Öst	Jönköping (Jönköping)	Ola Svensson
Öst	Södermanland (Södermanland)	Fredrik Gustafson
Öst	Östergötland (Östergötland)	Magnus Skoglund

Bilaga 2: Inrapporterade läkemedel 2015

BENSODIAZEPINDERIVAT

Läkemedels-namn	ATC-grupp	Aktiv substans	Narkotika-förteckning	Användningsområde
Alprazolam	N05BA	alprazolam	IV	Lugnande/ ångestdämpande
Diazepam	N05BA	diazepam	IV	Lugnande/ ångestdämpande
Flunitrazepam	N05CD	flunitrazepam	II	Sömnmedel
Iktorivil	N03AE	klonazepam	IV	Kramplösande/ antiepileptikum
Oxascand	N05BA	oxazepam	IV	Lugnande medel
Stesolid	N05BA	diazepam	IV	Lugnande/ ångestdämpande/ muskelavslappnande
Sobril	N05BA	oxazepam	IV	Lugnande medel
Valium (avregistrerat)	N05BA	diazepam	IV	Lugnande/ ångestdämpande/ muskelavslappnande
Xanor	N05BA	alprazolam	IV	Lugnande/ ångestdämpande

BENSODIAZEPINBESLÄKTADE MEDEL

Läkemedels-namn	ATC-grupp	Aktiv substans	Narkotika-förteckning	Användningsområde
Stilnoct	N05CF	zolpidem	IV	Sömnmedel/ lugnande medel
Imovane	N05CF	zopiklon	V	Sömnmedel/ lugnande medel

ANTIEPILEPTIKA

Läkemedels-namn	ATC-grupp	Aktiv substans	Narkotika-förteckning	Användningsområde
Lyrica	N03AX	pregabalin	Ej klassat	Antiepileptika

OPIOIDER

Läkemedels-namn	ATC-grupp	Aktiv substans	Narkotika-förteckning	Användningsområde
Buprenorfin	N02AE/ N07BC	buprenorfin	IV	Smärtstillande/ beroende
Dolcontin	N02AA	morfin	II	Smärtstillande
Durogesic	N02AB	fentanyl	II	Smärtstillande
Fentanyl	N02AB	fentanyl	II	Smärtstillande
Metadon	N07BC	metadon	II	Smärtstillande/ beroende
Oxycontin	N02AA	oxikodon	II	Smärtstillande
Subutex (indraget)	N02AE/ N07BC	buprenorfin	IV	Smärtstillande/ beroende
Tradolan	N02AX	tramadol	III	Smärtstillande
Treo Comp	N02AA	kodein + acetylsalicylsyra	III	Smärtstillande
Dolol (avregistrerat)	N02AX	tramadol	III	Smärtstillande

PSYKOSTIMULANTIA

Läkemedels-namn	ATC-grupp	Aktiv substans	Narkotika-förteckning	Användningsområde
Concerta	N06BA	metylfenidat	II	ADHD-läkemedel
Elvanese	N06BA	lisdexamfetamin	II	ADHD-läkemedel
Ritalin	N06BA	metylfenidat	II	ADHD-läkemedel